

Emerson.

(Halálának 50 éves és hires úrvacsorai beszédének 100-ik évfordulójára).

Április 27-ikén volt 50 esztendeje, hogy Ralph Waldo Emerson, Amerika legkiválóbb gondolkodója 79 éves korában örökre lehunyta szemeit.

Emerson puritán papi ivadék volt. Egyik ősapja minden este azért imádkozott, hogy soha egyetlen leszármazottja se legyen gazdag ember, csak erős jellem. Rajta beteljesedett e kívánság. Csak 8 éves, midőn anyja elmarad 6 gyermekkel föld szegényen.

Az értelmes fiucska, ki tulságosan komoly és tartzkodó ahoz, hogy vig játszótárs legyen, minden házi munkában segít. Az iskolában nem különösen jó tanuló, de idejében elvégzi tanulmányait és családi hagyományaihoz hiven, papnak készül. 26 éves korában egyik bostoni egyházközség lelkipásztora. Abban az időben már Boston minden számottevő temploma elfogadta az unitárius hitelveket.

De nem sokáig marad állásában, pedig szereti hivatását és hivei is szeretik, — csak az úrvacsoraosztás kérdésében nem értenek egyet. Emerson nem hajlandó meggyőződésével ellenkező szertartás végzésére, — és 30 éves korában megválíik kis egyházától, — hogy félszázadon át az egész világ számára prédikáljon.

Egyelőre még tanulni óhajt s Európa metropolisai után felkeresi Carlyle-t, tőle tanul a legtöbbet. 1834-ben megházasodva, letelepszik Concordban. Itt dolgozik csendes magányban 50 éven át, csak időről-időre rendez előadássorozatot Bostonban, irodalmi, bölcsészeti, történelmi vagy aktuális kérdésekről. „Természet” című első kiadott könyvének még alig akad vevője, misztikus, prózában irt költeményeit nem sokan értik, de egy „Az amerikai tanuló”-ról írott essayét kritikusa mint népi független-

ségük intellektuális kijelentését méltatja s következő írásai gyakran vitákat is váltanak ki s mind több és mélyebb visszhangra találnak. Majd ő a középpontja azon általános reformtörekvéseknek, melyek Transzcendentális mozgalom néven ismeretesek. Emerson itt is csendesen dolgozik, beszél clubjukban, irogat Napóra (Dial) című folyóiratukba, de nem harcol. A küzdve szervező vezér: Parker, Emerson elgondolásait majd ő foglalja rendszerbe.

Az Unio büszkén vallja Emersont szellemisége legjellegzetesebb képviselőjének. Az bizonyos, hogy Concord bölcsének személyisége és életműve az Uj világ legbecsesebb hozzájárulása a világ szellemi kincséhez. Emerson csodálatosan egyeztet elvont eszményeket a gyakorlati étellel, ezért tekintik őt az Amerikánizmus megtestesítőjének. Ezt azonban el nem fogadhatjuk a szó mai értelmében. Igaz, hogy derült optimizmusa hiven tükrözi hazája példátlanul merész fejlődését. Ő mondta egyszer: „Amerika annyit jelent, — mint jó alkalom” (Opportunity). De Bertrand Russel ma azt mondja: „Jó alkalmak földje, melynek kapui immár bezárulnak.” S így Emerson csak az Egyesült-Államok elmúlt hősi korszakának méltó képviselője. azon letűnt nagy időknek, melyek Washington-tól Lincoln martyrhaláláig tartottak, — de nem annak az örült életiramnak, mely ma ott uralkodik és sajnos néhol már nálunk is tért hódít. Mert Emerson mindig nyíltan pálcát tör a kapitalizmus lelkiismeretlen siker és nyerészkedés hajszolása felett s muló anyagi javakat megvetve, az erkölcs mindenhatóságát hirdeti. Erős individuálizmusa misztikus eredetű Quaker örökség. Az ő életfilozófiája *a nemes önbizalom evangéliuma*.

Emerson költőnek érezte magát, a kulturhistoria mint bölcselkedőt méltatja. Barátai „az értelem pap”-ját (Alcott) tisztelték benne, de talán mindennél több volt: proféta és apostola Lincoln azon átszellemült liberalizmusának, melyben az angol puritánizmus német ideaálizmussal egyesül.

Természetfilozófiája a Goethe Naturhymuszával rokon és örök nyugvóhelyére, melyet egy nagy fenyő alatt egyszerű sziklatömb jelez, jól illenék Rousseau sirjának felírása:

„Itt nyugszik a Természet embere”.

* * *

Ez év szeptemberének 9-ike 100-ik évfordulója, hogy Emerson Boston második egyházközségének szószékéről elmondta nagy hallgatóság előtt híressé vált úrvacsorai prédikációját. Ez az egyetlen templomi beszéde, mely nyomtatásban is megjelent.

Ebben kifejtette: elveivel meg nem egyező az a túlzott doktrinális fontosság, melyet az egyház az úrvacsora formájához fűz. Az ebben rejlő orientális szimbolizmust nem tartja nyugati szellemiségünkkel egyezőnek.

Már 1832 júniusában azt ajánlotta híveinek, hogy tartsanak úrvacsorai emlékűnnepet, — a jelek tényleges használata nélkül. Hívei azonban ragaszkodtak tradicionális szertartásukhoz. Emerson hetekig tartó önmagával való viaskodás után vette ajkára a kijelentést: „Az az óhajom, hogy keresztény papi hivatásom teljesítésében semmit se tegyek, amit nem tehetek teljes szívemből, ezt kimondva, mindent megmondtam.”

Mintha Luthert hallanók: „Itt állok, másképp nem tehetek” s önkéntelenül hozzágondoljuk Emerson súlyos szavaihoz is, a fogadalomszerű: „Isten engem úgy segítjen” t.

Emerson elvhűsége elnyerte jutalmát, az idők folyása elégtételt szolgáltatott neki. Majdnem egy évszázad multával hajdani templomában (1928 nov.) Eugen Rodman Shippen lelkész úgy tartott úrvacsorai istentiszteletet, hogy azzal ő is egyet értett volna. Természetesen a modern papot elsősorban hygienikus szempontok vezették. Az Urasztalára helyezett kenyér és bor jelentőségének mély értelmét halk orgonakiséret mellett magyarázva, felhívta áhitatos gyülekezetét az *Úrvacsora közös szellemi élvezésére*.

A Christian Register 1928 nov. 15-iki számának vezércikke beszámol ezen korszerű ujtásról. A hívek egyhangú helyeslése igazolja egyik vezető amerikai pap állítását, hogyha száz év előtt az unitáriusok egyik legkiválóbb egyházi szónokukat el is vesztették, az új Unitarizmus többet köszön Emersonnak, mint bárki másnak. Életrajzírója O. W. Holmes szerint úrvacsorai beszédével olyan mozgalmat indított meg, mely napjainkig hat.

Nálunk is utolsó években mind többen vagyunk, kik ugyan nem elvont elvi szempontból, hanem egyszerűen a modern hygie-

nia sugallta meggyőződésből tartózkodunk az Urvacsora vételtől s aggódó anyai lelkünk nem óhajtja, hogy gyermekeink közös pohárból igyanak.

Miután kolozsvári egyházközségünk több nőtagja most husvét után egyenesen megkérte nőszövetségünk vezetőségét, hogy tegye szóvá illetékes helyen az urvacsora szolgáltatás módjának modernizálását, utolsó választmányi gyűléseinken már fel is vetettük e kérdést s így hallottuk, hogy a szegedi reformátusok már rég külön poharakat szereztek be s a helybeli evangélikus templomban mindenki tetszés szerint járulhat a közös kehelyhez, vagy tálcán előkészített külön pohárból ihatik.

Ismerjük és le nem becsüljük hiveink tradíció tiszteletét, mégis bátran valljuk, hogy az *unitarizmus a felvilágosodás halála, a mi hagyományunk a haladás*, tehát nem tagadjuk meg, hanem éppen hivek maradunk a reánk szállott tradíciókhoz, ha bátran előrehaladunk a felvilágosodás útján.

Mi, XX. század emberei, a modern civilizáció fényes érmének sajnos sötét oldalát is ismerjük, tudjuk, hogy a technika csodáiért — fájdalom — gyakran adunk régi kulturértékeket cserébe, azonban elvitathatlan, hogy korunk igazi diadala az ép test helyes kultusza. Az idei esztendő sok nevezetes évfordulója sorában márc. 24-ike is méltó volt az egész művelt emberiség hálás megemlékezésére: 50 év előtt e napon tette közzé Koch a Tuberculosis bacillusának felfedezését. Az azóta eltelt félszázad olyan sok hasonló értékű vivmányt tett közkincsünkké, hogy mai felvilágosodott egészségügyi felfogásunk feltétlenül tiltakozik a közös kehely ellen.

Bizva vallásunk haladó szellemében, reméljük, hogy nem fog egy századba telni, míg mi is megtaláljuk az óhajtott észszerű ujtás hagyományainkkal egyeztethető helyes megoldási módját.

K. E. E.

Dalosaink ünnepe Székelykereszturon.

1932 május 17-ike megállópontra kulturánk és nemesedő öntudatunk történetében, — ígéretes tanulság jövőnk elhatárolásainak bátorítására. Ha igaz, hogy a dal a szív virága, az összhang maga a rokonlelkek harmoniája, akkor bátran vallhatjuk, hogy a kereszturkői D. F. E. dicséretes buzgóságából indult megmozdulásban a székely szív erőteljes megdobbanásával, hivalkodásmentes keretben vetődtek össze közös nyomorúság viselésére a szőke Nyikó, kicsi Gagy, a két Homoród és siető kosmosmenti vállak.

Egy felsőbb régiókból szemlélődő szem a nap reggelén újongva gyönyörködött volna, hogy a küküllőmenti ősforrásnál egybefutó utak széles vidékekről miként gyűjtik egybe Dávid Ferenc szellemének idézésére a sok-sok székely ruhát és alattuk az életet követelő sok-sok szívet.

A délelőtti órákban az ősi, történelmi unitárius templom minden talpalattnyi helyét megtöltő közönség lekötött figyelmétől kísérvé Horzeás 4. 1. v. alapján Bálint Ödön lelkész udvarhelykői D. F. E. elnök hatalmas beszédben mutatott rá a hitnek jeleni válságára és hívta fel a figyelmet a jeleni áldatlan világból kivezető Istent megismerő utak keresésének szükségességére. Az istentisztelet a homoródszentpáli és szentábrahámi dalárdák értékes énekszámait tartótták. Az istentisztelet után kör D. F. közgyűlés volt, melynek során kör elnökké választott Péterfy Albert ügyvéd.

A kora délutántól estébe nyúló dalárdahangversenyen 10 énekkarban mintegy 300 dalosunk nyújtott várakozáson felülít a főgimnázium tornatermében szorongó több mint 1000 főnyi közönség nem fáradó tetszése mellett.

Lőrinczi Géza tanár főgimnáziumi növendék-énekkara a tőlük már megszokott fegyvellemmel és precizitással versenyen kívül előadott énekszáma vezette be az ünnepséget, majd a dalosok, mint a versenyen résztvevő kereszturkői és udvarhelykői egyházak D. F. dalárdái kezdő és haladó férfi- és vegyesdalárdákban felváltva adták elő kötött és szabadon választott darabjaikat Kiss Elek székelyudvarhelyi zenetanár által elnökölt és tulyomó részben idegen felekezetű tagokat magába foglaló bíráló bizottság előtt,

A kezdő férfidalárdák első díját, püspök urunk szives adományából alapított pompás vándorserleget Homoródszentpál D. F. dalárdája vitte haza. Karnagya Pálffy Ákos énekvezér, ismert zeneköltőnk.

A haladó férfidalárdák vándorzászlóját Kiss Károly vargyasi D. F. férfikara kapta birtokába.

A kezdő vegyeskarok nyertese Székelyderzs D. F. dalárdája, amelyiket Petres Albert tanító vezetése juttatott a dr. Elek Domokos által alapított ezüst vándorserleghez.